

Στη **ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΙΚΛΗΤΗΡΑ**
m.tsiklithra@realnews.gr

Τέσσερις κορυφαίοι, βραβευμένοι ποιητές: Οδυσσέας Ελύτης, Γιάννης Ρίτσος, Γιώργος Σεφέρης, Κώστας Βάρναλης. Οι σπουδαίες γυναίκες, σύντροφοι ή κόρες, που έζησαν δίπλα τους, ψηλαφίζουν με σεβασμό και τρυφερότητα τις αναμνήσεις τους από εκείνους, αλλά και την επίδραση αυτών των σημαντικών δημιουργών στη ζωή τους. Μέσα από συνεντεύξεις που έγιναν από το 1983 έως το 2017, η **Ιουλίτα Ηλιοπούλου**, η **Φαλίτσα** και η **Ερη Ρίτσου**, η **Αννα Λόντου** και η **Ευγενία Βάρναλη** άνοιξαν την καρδιά και τον νου τους στη δημοσιογράφο και συγγραφέα **Εύα Νικολαΐδου** και φώτισαν όχι μόνο το ήδη προβεβλημένο πνευματικό έργο των πασίγνωστων αυτών Ελλήνων, αλλά και τις ημιφωτισμένες, έως τώρα, πλευρές της προσωπικότητας του καθενός. Η Ε. Νικολαΐδου τις άκουσε προσεκτικά, συνέλεξε το ακριβό απόσταγμα των εμπειριών τους και τώρα το καταθέτει στο βιβλίο της «Οι γυναίκες μιλούν-Οι μεγάλοι ποιητές μέσα από τα μάτια των γυναικών που έζησαν κοντά τους», που κυκλοφορεί από τις βραβευμένες εκδόσεις Καπόν. Μια εξαιρετικά φροντισμένη έκδοση, εμπλουτισμένη με ενδιαφέρον, ζωντανό φωτογραφικό υλικό, με ένα κείμενο υπέρροχα γραμμένο, ευαίσθητο και διεισδυτικό, το οποίο τιμά με τον καλύτερο τρόπο και τους ποιητές και τις γυναίκες της ζωής τους.

■ **Ως δημοσιογράφος και ως συγγραφέας, έχετε εστιάσει έντονα στη γυναίκα. Γιατί;**

Ξεκίνησα την καριέρα μου πριν από περίπου 40 χρόνια στο γυναικείο περιοδικό «Πάνθεον», που είχε εστιάσει την ύλη του στο γυναικείο ζήτημα. Συνέχισα να ασχολούμαι μέσα από τα βιβλία μου. Πάντα πίστευα ότι η γυναικεία απελευθέρωση μπορεί να βοηθήσει τον πολιτισμό μας, την ισορροπία μιας χώρας αλλά και τους ανθρώπους να ολοκληρωθούν ως άτομα. Όπως γράφω και στην εισαγωγή του βιβλίου, «Η θέση των γυναικών σε μια κοινωνία είναι σαν ένα είδος βαρόμετρου, που δείχνει τον βαθμό δημοκρατίας σε αυτή».

■ **Ποιος είναι ο στόχος του βιβλίου σας;**

Έχει δύο οπτικές: Κατ' αρχάς, προβάλλει τη γυναίκα ως αξία και φανερώνει πόσο ευεργετική ήταν η παρουσία της καθεμιάς για να εξελιχθούν αυτοί οι ποιητές, εφόσον καθεμία διαθέτει συγκροτημένη και δυνατή προσωπικότητα. Η άλλη οπτική είναι η ανθρώπινη διάσταση αυτών των ποιητών.

■ **Τι σας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση για τον καθένα από τους ποιητές;**

«Η αγάπη είναι κατά μίαν έννοια η έξοδος από τον εαυτό μας. Ο Ελύτης το ήξερε καλά», λέει η Ιουλίτα, η οποία αναφέρεται σε σκέψεις που οι δυο τους μοιράζονταν: στον διαρκή αγώνα του καθενός μας στη ζωή, στην αέναν προσπάθεια να βρει τον εμφανή αλλά και τον κρυμμένο εαυτό του και στο πόσο δύσκολο είναι να πείσεις τους άλλους για τη δική σου ταυτότητα. Αυτό το σημείο με εντυπωσίασε, γιατί εμπειριέχει και συναίσθημα.

■ **Για τον Ρίτσο μιλούν η σύζυγός του, Φαλίτσα, και η κόρη του Ερη...**

Η Ερη αναφέρει εκείνο που γράφεται κάτω από την προτομή του: «Και ο θάνατος είναι ένα φύλλο που πέφτει, για να θρέψει ένα φύλλο που γεννιέται». «Πάντα ο Ρίτσος θεωρούσε ότι η δουλειά μας είναι τελικά αυτό που νικάει τον θάνατο», μου λέει. Αυ-

Εύα Νικολαΐδου

Ελύτης, Ρίτσος, Σεφέρης, Βάρναλης. Οι γυναίκες που έζησαν δίπλα τους μας ξεναγούν στις αποκαλυπτικές τους μνήμες, μέσα από το βιβλίο «Οι γυναίκες μιλούν» της γνωστής συγγραφέως

«Θέλησα να πλησιάσω τον άνθρωπο πίσω από τον ποιητή»

τό ήταν ένα από τα σημεία όπου στάθηκα. Οσο για τα λόγια της Αννας Λόντου, κόρης του Γιώργου Σεφέρη; Είναι φοβερό αυτό που της είχε πει: «Αννα, όποτε ήμουν καλός στη ζωή μου και με όποιον ήμουν καλός, το μετάνιωσα». Η Αννα ήταν θετή κόρη του. Η μητέρα της, Μαρώ Σεφέρη, είχε, αρχικά, παντρευτεί τον Λόντο, έναν από τους ομορφότερους Αθηναίους. Ερωτοτροπούσε, όμως, τόσο, που την κούρασε. Γι' αυτό ερωτεύτηκε τον Σεφέρη και τον άφησε.

■ **Από τα πιο φορτισμένα και συγκινητικά σημεία του βιβλίου σας είναι το ερωτικό γράμμα του Σεφέρη προς τη Μαρώ...**

Είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικό για ολόκληρο τον ψυχικό του κόσμο. Σπάνια έχει κανείς την ευκαιρία να αγγίξει την ψυχή ενός

τέτοιου ογκόλιθου, όπως συμβαίνει με την ανάγνωση αυτού του γράμματος. Ήταν πολύ αληθινός ο Σεφέρης.

■ **Από τον Βάρναλη, μου έκανε εντύπωση το χιούμορ του...**

Ήταν πολυεπίπεδος και πολυδιάστατος. Για εμένα, η προσωπικότητά του συμπυκνώνεται στο έργο του «Η αληθινή απολογία του Σωκράτη», απόσπασμα του οποίου περιλαμβάνεται στο βιβλίο: «Ατζέμπεδες, Μοραίτες, Φηβαίοι και Κορθιώτες σας σκοτώνουνε μια φορά, μα τα χέρια τ' αδερφικά σας σφίγγουνε το καρδί του λαρυγγιού σ' όλη σας τη ζωή και σας δολοφονούνε κάθε μέρα. Όχι μονάχα τίποτα δικό σας γύρα, μα κι όλος ο εαφτός κι η ψυχική σας είναι δικά τους». Δεν υπάρχει τίποτα δικό μας πια, αυτή είναι η θέση του, η άποψή του, ότι όλα είναι πια πουλημένα. Και δικαιώνεται.

■ **Γιατί επιλέξατε αυτούς τους τέσσερις;**

Επειδή είναι οι βραβευμένοι ποιητές μας, με δύο Νόμπελ και δύο Λένιν.

■ **Πιστεύετε ότι υπήρχε μια επιπλέον ευθύνη γι' αυτές τις γυναίκες, από τη στιγμή που έζησαν με αυτούς τους ογκόλιθους;**

Πιστεύω ότι στάθηκαν αντάξίες τους. Ολες τους κατάλαβαν τη διάσταση των ποιητών αυτών, το πόσο σημαντικοί ήταν για την ανθρωπότητα. Προσπάθησαν, αν εκείνοι ήταν ο ήλιος, εκείνες να είναι το φεγγάρι. Αυτές τις ιδιαίτερες στιγμές θέλησα κι εγώ να περιγράψω. Ήθελα να ξεφύγουμε λίγο από την αυστηρώς επιστημονική ανάλυση του πνευματικού έργου και να πλησιάσουμε λίγο και τον άνθρωπο. Ήθελα το βιβλίο να είναι σοβαρό και ανάλαφρο ταυτόχρονα, πλήρες και ευχάριστο, βαθύ και απλό.

■ **Υπάρχει χώρος και διάθεση για ποιητές σήμερα;**

Ναι, μπορεί να υπάρξει χώρος για νέο αίμα. Η Ελλάδα δεν είναι μόνο η χώρα της διαφθο-

ράς και των σκανδάλων. Είναι και η χώρα του φωτός και του πολιτισμού. Είμαι αισιόδοξη.

■ **Από τους πολλούς ανθρώπους του πολιτισμού που γνωρίσατε, ποιοι σας εντυπωσίασαν περισσότερο;**

Ο πρόσφατα χαμένος Αγγελος Δελιβοριάς, ο διευθυντής του Μουσείου Μπενάκη, που έφερε αναγέννηση στον χώρο των μουσείων. Ο Κυριάκος ο Κουτσομάλλης, που διευθύνει το Μουσείο της Ανδρου, η Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα, διευθύντρια της Πινακοθήκης. Και ο Γιώργος Λούκος, ο πρώην πρόεδρος του Ελληνικού Φεστιβάλ, που δημιούργησε μια νέα εποχή.

■ **Ποιο είναι το μότο σας;**

Η ζωή σου δίνει ό,τι αξίζει με τον τρόπο που ζεις.